

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Найважливішим завданням закладів освіти в сучасному суспільстві є підвищення якості виховання і навчання молоді. Успішне вирішення цього завдання великою мірою залежить від викладача та сприяти- мемо вихованню підростаючого покоління, здатного відновлювати країну після перемоги над країною-агресоркою.

Специфіка педагогічної роботи полягає в тому, що основним інструментом праці викладача є власна особа, професійна зрілість якої дозволяє знаходити оптимальні рішення в педагогічній ситуації, що постійно змінюється і яка визначає результати всієї її практичної діяльності. Зростання складності соціально-економічної ситуації підвищує вимоги до особистості викладача.

Метою статті є теоретичний аналіз психологічних основ професійної діяльності викладача в сучасному суспільстві.

Слід зазначити, що педагогічна діяльність у своїй основі – творчий процес, оскільки вона не зводиться до повторення колись засвоєного алгоритму і оскільки в ньому постійно виникає щось нове.

Учитель, який творчо працює, швидше сприймає нові ідеї та методи. Професіоналізм – це творче оволодіння спеціальністю, вміння домагатися найбільшого результату з найменшими витратами і в найкоротші строки. Професійне становлення особистості викладача – це вдосконалення способів його включення в педагогічну роботу, здатність реалізувати себе у ній.

У багатьох ситуаціях викладачу доводиться приймати рішення на основі особистих знань і цінностей, за допомогою розуму та моральної інтуїції. Що багатша людина як особистість, то вона цінніша і як член конкретної організації. Діалектичний взаємозв'язок функціональної ролі та індивідуальних духовних цінностей – це вимоги до нормальної повноцінної особистості сьогодення.

Позитивна настанова викладача на свою професію є головним чинником успішної реалізації ним своєї професійної ролі, що передбачає й систематичне самовдосконалення. Становлення особистості викладача – не просте накопичення знань, а постійне вдосконалення самої особистості, її морально-етичних, професійно-педагогічних якостей. Цей процес складний і суперечливий [3, с. 91].

Пріоритетна увага в реформуванні вищої освіти в Україні має надаватися підготовці нової генерації науково-педагогічних кадрів – національної еліти, здатної трансформувати в собі нову освітньо-світоглядну парадигму національно-державного творення, гуманістичного вознесіння самоцінності особистості вихованця [11, с.32]. Постає нагальна потреба розробки й реалізації моделі викладача вищої школи, яка має враховувати як національно-культурні традиції функціонування освітньо-виховного простору, так і сучасні прогресивні світові тенденції педагогічного поступу.

Г. С. Сковорода свого часу боровся проти схоластики та обмеження мислення частини викладачів. Т. Г. Шевченко з любов'ю писав про велике покликання педагогів, які метою свого життя вважали самовіддане служіння народу [1, с.78]. Відповідно до нової філософії освіти викладач вищої школи в сучасних соціокультурних умовах вбачається не просто транслятором науково-культурного й професійного досвіду, а й носієм незаперечної істини, яка має бути засвоєна студентом. Центральний акцент в синкретичній (діалогічній) культурі припадає на індивідуальність та індивідуальну свідомість, визнані права на власну думку та позицію іншого, незалежно від соціально-рольової позиції, яку вона обіймає.

Практична діяльність викладача – це мистецтво навчання і виховання. Творчий характер педагогічної професії визначається, по-перше, високою соціальною значимістю та неповторністю її продукту – сформованої особистості учня. По-друге, сам процес педагогічної діяльності не терпить стандарту, норми чи шаблону. Отже, більш правомірним слід вважати таку характеристику діяльності викладача, яка відповідає співвідношенню «нормативність + творча активність» [2, с. 7-8]. Мистецтво або творчість викладача проявляється в тому, як він будує архітектоніку і композицію свого уроку; яким чином він організовує самостійну роботу студентів, включаючи їх у рішення навчально-пізнавальних завдань; як він знаходить контакти і потрібний тон для спілкування з учнями в тих чи інших ситуаціях. Отже, творчість – це не просто окрема сторона педагогічної діяльності, а найбільш вагома і необхідна її характеристика. В.О. Сухомлинський наголошував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування в дітей знань [2, с.50].

Гуманістично зорієнтована суб'єкт-суб'єктна модель навчального процесу у вищому навчальному закладі вимагає як відмінної педагогічно-психологічної системи взаємодії між студентом і викладачем, так і зміщення аспектів у побудові професіограми особистості викладача та розробці критеріїв його педагогічної майстер-

ності. Викладаючи в вищому навчальному закладі, вже недостатньо просто поєднувати педагогічну спрямованість своєї діяльності з науково-пошуковою активністю, а важливо також те, на якому ментально-духовному тлі це відбувається, наскільки викладач здатний проявляти моральний професіоналізм. Крім того, гуманістична парадигма передбачає концентрування навчального процесу не на навчальній дисципліні, а на особистості студента, його професійному становленні та особистісному зростанні. Задля цього сам викладач має бути високого рівня професійності, самоактуалізованості, особистісної й громадянської зрілості [1, с.56].

У педагогіці вищої школи вважається загальновизнаним, що професійні вимоги до викладача повинні складатися з трьох основних комплексів: загальногромадянські риси; психолого-педагогічні властивості, що визначають специфіку професії викладача; спеціальні знання, уміння й навички з предмету (спеціальності) [4, с.99].

Отже, професійна діяльність викладача вищої школи вимагає наявності всіх цих якостей: певних особистісних рис, психологічно-педагогічних знань, володіння своїм предметом, педагогічних здібностей.

На сучасному етапі постала нагальна потреба розробки й реалізації моделі викладача вищої школи, яка має враховувати як національно-культурні традиції функціонування освітньо-виховного простору, так і сучасні прогресивні світові тенденції педагогічного поступу. Рушійні сили виховання майбутнього викладача визначаються не лише зовнішніми, соціальними вимогами, а й власним ставленням до цих вимог і очікувань. Гуманістично зорієнтована суб'єкт-суб'єктна модель навчального процесу у вищому навчальному закладі вимагає як відмінної педагогічно-психологічної системи взаємодії між студентом і викладачем, так і зміщення аспектів у побудові професіограми особистості викладача та розробці критеріїв його педагогічної майстерності. Задля цього сам викладач має бути високого рівня професійності, самоактуалізованості, особистісної й громадянської зрілості [5, с.84].

Отже, професійна діяльність викладача вищої школи вимагає наявності комплексу якостей: певних особистісних рис, психологічно-педагогічних знань, володіння своїм предметом, педагогічних здібностей. Оволодіти цими якостями, стати суб'єктом професійної педагогічної творчості – це стрижнева лінія активності майбутнього викладача в усій його навчально-пізнавальній і суспільно-корисній діяльності, активності не лише в засвоєнні предметного змісту своєї спеціальності і майбутньої діяльності, але і в розвитку та самовдосконаленні власної особистості.

Список використаних джерел

1. Мороз О. Г., О. С. Падалка, В. І. В. І. Юрченко. Педагогіка і психологія вищої школи: Навчальний посібник для молодих викладачів, аспірантів і майбутніх магістрів. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 267 с.
2. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій. К.: ІЗМН, 2000. 168 с.
3. Скульський Р. П. Навчатися бути вчителем. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій. К.: ІЗМН, 2000. С. 86 – 98.
4. Скульський Р. П. Підготовка майбутніх вчителів до педагогічної творчості. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій. К.: ІЗМН, 2000. С. 98 – 103.
5. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій. К.: ІЗМН, 2000. С. 82–86.

УДК 159.922

Лапченко І.,

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,*

Державний торговельно-економічний університет

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна в Україні поставила перед складним вибором не лише дорослих, що зріло та усвідомлено можуть і мають вирішувати свою долю, а також діти знаходяться у не природних для себе умовах життєдіяльності, які не завжди можуть обирати для себе. Назвати це звичними для нас словами «стрес», «травма», «шок» недостатньо. Проблеми, з якими доводиться зустрітися дітям, порушують всю ієрархію потреб та цінностей кожної особистості, тим паче тієї, що розвивається. Таким чином, воєнний стан, військові дії перетворилися на важливий чинник особистісного розвитку наших дітей, навіть якщо вони й знаходяться закордоном, адже опинилися там, тому що тікали від загрози життю та здоров'ю.

Внутрішні ресурси людини, включаючи психіку, руйнують наслідки військових дій, внаслідок яких вона стикається з втратою,